

ter poètic: «Ulls meus, closos em fòssiu, amb porta de *tenebra*, / i el vostre esguard, girat endins, de cara al cor, / --- / i a l'adoració que la cinyi, i a la febre / ---», Carles Riba (*Estança* x, v. 9). Enyoradíssims mestres, que us hi heu enfonsat... aqueix gran cometa vostre ens il·luminarà sempre. «--- Ω-φίλος, ὦ τὸν δαῖ κατὰ γὰς σκοτόν εἰμένος --- ἀφίλητος ἐμοὶ ποτε --- μὴ κυρήσης».

Només en les tres llengües hispàniques aquest mot llatí ha restat en forma hereditària: port. *trevas*, gall. *têbras*, cast. *tinieblas* (en totes amb l'accentuació pròpia del ll. vg. TENÈBRAS): ¿potser perquè som els qui més hem hagut de maldar amb la Puixança de les tenebres? Puixança del Pecat o de la Mitja Lluna, puixança feixista, Puixança de Mamón, amb què ja es batia el canonge de Llull. En l'article del DCEC/DECH resten coses útils sobre la vida general del mot en la Romània, que no repetim ací. Vulgarment el mot resta en ús en tot el domini, fins als alts Pirineus, en algun ús translàtic, com les *tenèbres* que retrunyien en el Temple quan les campanes no toquen per Setmana Santa (Areu de V. Ferrera, 1933): detalls sobre això en el *Dag*.

DERIV.: *Tenebrari* canelobre grandios que s'encén per als fasos o ofici de tenebres [Lab. 1840]; tendre record del mestre i salvador de la nostra filologia, per a la que li ensenyà aquella llengua, que amb «amor ardenta de tos llavis aprenguí»: «tot lo que ha format en vida, ja és una llarga processó que retorna del seu curs, i cascú del sèquit, a l'entrai, apaga el llum: els llums del *tenebrari* s'han apagat un per un, manco el teu, que sols s'ha amagat ---», MrnÀguiló (c. 1865-70), *Antol. Po.* 1975, 68. *Tenebrós* [VidesR, supra]; «una sitja scura e molt *tenebrós*» a. 1396 (*InuLC*, veg. SÚTIA); «Prudència, qui est lum de salut --- lo meu enteniment ha estat longament *tenebrós*, per ço cor vós no èrets en él ---», Llull, *Gentil*, 294; «esgarriats del caos s'engorguen altra volta / --- / y's antres *tenebrós* d'aquella mar revolta, / retronen y s'escruxen al gran capgirament», *Atl.* (veg. III, 580a20); *tenebrósitat* S. xv [Lab. 1840]. *Tenebricós*. *Tenebrivol* («mortalla *tenebrívola*», Costa, *Horacianes*, *IdOr*, 83). *Tenebror*. *Tenebrura*: «Tu axí-ns vols cuytar lo pas / al loc portant de *tenebrura*, / on contra Déu tothom murmura», *Dansa de la Mort*, S. xv, xxxviii.

Entenebrar: «Tristor refreda e afeblex lo cors --- estuceny lo cor e *entenebra* los espiritz, e-ls engros<s>eex», Arn. de Vilanova (*NCL* II, 133.4). «Cap *entenebrat*», *DBal*. Generalment, però, en sentit moral-religiós: «Perquè és mester que vós, Verge Sagrada, / ab vostro Fill, siau la nostra guia: / clarificau la pensa *entenebrada*, / y subveniu --- / que us puga dir, ab nova melodia, / noves laors de vostra gran alta», Arnau Dezcós a. 1487 (*JMBover*, *BiEscrBal*. I, 224.1.8). I els *entenebrats* de la impressionant mitologia fantasmagòrica de la respectabilíssima devoció de Ruyra, *La Fi del Món a Girona (La Parada)*; *entenebrament*. També *entenebrir*, amb acc. més cordial humana: «els més nobles pensaments se li *entenebreixen*», Coromines (*Vida Aust.*, O. C., 765b15); *-iment*;

obtenebrar; *atenebrar*; *desentenebrar*, *-ebrir*.

Tenedor, *tenedoria*, *teneduria*, V. *tenir* Tenell, V. *tany* Tenella, *tenellàs*, *teneller*, *tenelló*, V. *tendre* v. *Tenença*, *-ència*, V. *tenir* Teneó, V. *tenir* i tronar *Tener*, V. *tenir* i *tendre* v. *Tenera*, V. *te* *Teneria*, V. *tany* *Tenesme*, V. *tendre* v. *Tenesó*, *tenguda*, *tengut*, V. *tenir* Tènia, V. *tendre* v. *Tenidor*, *tenidora*, V. *tenir* Tenifug, V. *tènia* (TEN-DRE v.) *Tenilla*, V. *tendre* v.

TENIR, del ll. TÈNĒRE 'tenir agafat o ocupat', 'mantenir', 'retenir'. □ 1.ª doc.: orígens (docs. S. XII i XIII).

«Près l'ome e l'aver e la roba e *tengo* près tot 15 6 senmanes --- à *tenguds* desvedats los hòmens de la Co<r>rii --- per nelet que nós no avem ---», doc. de l'Alt Cardener del S. XII (PPujol, *DcVgUrg.*, 4.29, 4.43).

Així com la major part de les llengües romàniques mantingueren aquest verb dins la conjugació en -ĒRE (port. *ter*, cast. *tener*, it. *tenere*, engad. *tnair*, logud. *tènnere*, vejl. *tenar(e)*, roms. *țineà*, i *tener* en la major part dels dial. d'Oc); però el fr., el català, i alguns parlars occitans i dels del N. d'Itàlia i dels Alps, el passaren als verbs en -ir: *tenir* general en francès, i també a l'occità de Provença i d'algunes zones de la franja Nord, mentre que el Llenguadoc, Llemosí, Gasconya etc. (incloent-hi *chengue* «tenir pied, ne pas avancer» i *manchengue* «mantenir» en el gascò del Gers, Cénac) mantingueren *tener*; així ja en temps dels trobadors *tener* en Ventadorn, Guiraut de Calansó, el *Boeci*, les *Leys d'Amors* etc. (Appel, *Chr.*, 17.11, 17.27, 34.41, 105.48, 124, 103, però *tenir* en G. de Peitieu, Peire Vidal i la Dietètica; i, assonant en *i*, en la *Nobla Leiczon* valdesa, fi S. XIII, 11.33, 24.31, 114. 20, 108.19, 108.11; el PSW també en Aimeric de Belenoi i, en rima, en G. Riquier, Montanhagol i Guilh. Magret; però *tener*, molt més freqüent, ben sovint fora de rima, i assegurats per la rima en Born, Bornelh, Ventadorn, P Vidal, L Cigala, *Jaufré*); alguns d'aquells, deuen ser de la zona pròxima a Oïl (Peitieu; el croat, autor del 21.27 de la *Chr.* d'Appel, que fa rimar *marri(d)a* amb *amia* etc.); d'altres, però, veïns del català, com GRiquier i P Vidal.

En català antic *tener* es troba no sols en algun text en vers, on pot haver-hi imitació occitana, sinó també en bastantes obres en prosa arcaica: força textos rossellonesos del S. XIII, en prosa literària i en documents i algun cop en els *Usatges* (*NCL*, p. 94), on degué correspondre a un ús popular (prolongació del llenguadocià). Guillem de Cervera el posa en rima amb *-er* en un proverbi del 3.ª centenar, però en *-ir* en el 52b: «Greu pot hom d'òvol mayre / bona fiyla *tenir*, / però vist ay de payre / bo, àvol fiyl noytr»; en Cerverí també tots dos, amb *tenir* un parell de cops assegurats per la rima.

En les *Vides Rosselloneses* hi ha *tener* en el 75v1 i 178v1, i *abstener* al 76v2, 183r1, però ja també *tenir* en el 217v1; *tener* dos cops en el doc. rossellonès de 1284 i un en el de 1304 que citaré després; però ja